

Rèn kỹ năng làm đồ dùng dạy học cho sinh viên ngành Giáo dục tiểu học thông qua học phần “Rèn luyện nghiệp vụ Sư phạm thường xuyên”

Trần Thị Thanh Nhân

ThS. Trường Đại học Trà Vinh

Received: 21/3/2024; Accepted: 29/3/2024; Published: 02/4/2024

Abstract: Teaching aids are considered essential tools for both teachers and students in the elementary school learning process. The practice of creating teaching aids is always relevant for teachers regardless of economic conditions. Therefore, students majoring in Elementary Education need to acquire skills in creating teaching aids to serve their future profession. However, due to various reasons, the quality of teaching aids made by students is often limited. To address this issue, instructors need to implement measures to train students in the skills of creating teaching aids.

Keywords: Skills; Teaching aids; Practicing skills in making teaching aids; Elementary education

1. Đặt vấn đề

Làm đồ dùng dạy học (ĐDDH) là một trong những kỹ năng cần thiết phải có ở người giáo viên tiểu học. Tự làm ĐDDH là một trong những phương hướng quan trọng của công tác giáo dục cả về mặt sư phạm lẫn kinh tế. Nó thể hiện sự nhiệt tình, sáng tạo của giáo viên và bổ sung vào nguồn thiết bị dạy học của các trường tiểu học. Vì vậy nội dung này đã được đưa vào chương trình rèn luyện nghiệp vụ sư phạm thường xuyên cho sinh viên (SV) ngành Giáo dục tiểu học từ trước đến nay. Qua thực tế giảng dạy những năm qua, khi học đến nội dung rèn kỹ năng làm ĐDDH, SV khá ngỡ ngàng, còn lúng túng và chưa thể hiện hết sự sáng tạo khi thực hành làm đồ dùng dạy học. Dẫn đến chất lượng sản phẩm ĐDDH chưa thể hiện sự sáng tạo, chưa mang tính ứng dụng vào thực tiễn cao. Điều này do nhiều nguyên nhân khác nhau, trong đó có thể kể đến các nguyên nhân như: SV lần đầu tiếp cận với nội dung này, chưa có điều kiện tiếp xúc với thực tiễn dạy học ở tiểu học hoặc chưa nhận thấy tầm quan trọng của việc tự làm ĐDDH...

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Vai trò của việc rèn kỹ năng làm đồ dùng dạy học cho sinh viên ngành Giáo dục tiểu học

Thực hiện chương trình 2018, Bộ Giáo dục và Đào tạo đã có Danh mục thiết bị dạy học tối thiểu của mỗi cấp học. Tuy nhiên, nhiều ĐDDH theo chương trình mới vẫn chưa được cấp đầy đủ đến các trường tiểu học. Để phục vụ cho nhu cầu giảng dạy, người dạy cần chủ động trong việc làm ĐDDH.

Tự làm đồ dùng dạy học mang đến cho người làm và cả người học một lượng tri thức nhất định. Muốn

làm ra một đồ dùng dạy học, không những thầy và trò phải nghiên cứu kỹ nội dung bài giảng liên quan, mà còn phải hiểu biết về quy trình chế tạo ra nó, hiểu biết về các công năng phải tạo ra, hiểu biết về vật liệu... Nhờ vậy mà một lượng tri thức mới được bổ sung. Đồng thời hệ thống kỹ năng, kỹ xảo cũng được phát triển nhờ việc tự tìm tòi, chế tạo, tạo ra các thao tác và sử dụng chúng. Thái độ của thầy, trò đối với con người, thế giới, đối với lao động cũng được thay đổi, hướng đến những chuẩn mực tiên bộ.

Trong quá trình dạy học ở tiểu học, đồ dùng dạy học là công cụ hỗ trợ hiệu quả nhất trong tiết dạy, làm cho tiết dạy học trở nên sinh động, dễ hiểu. Lý thuyết được kết hợp với thực hành giúp cho học sinh nhớ kiến thức lâu và sâu hơn, giúp việc học trở nên nhẹ nhàng, hiệu quả. Từ đó, phát huy được tính tích cực, chủ động sáng tạo của học sinh và kích thích cho học sinh say mê và yêu thích môn học. Đổi mới phương pháp dạy học không thể tách rời với việc thay đổi cách sử dụng và bổ sung những đồ dùng dạy học ở tiểu học cho phù hợp. Bên cạnh đó, nguồn ĐDDH ở các trường tiểu học hiện nay có hạn hoặc hư hao hay lạc hậu... Nên người giáo viên (GV) tiểu học có kỹ năng làm được một số ĐDDH cần thiết và phù hợp bài dạy là yêu cầu cấp thiết.

Phong trào làm ĐDDH là một phong trào thiết thực và phổ biến hiện nay. Nó không chỉ dành cho GV tiểu học, mà hàng năm sinh viên ngành Giáo dục tiểu học cũng được tham gia hoạt động “Thi làm đồ dùng dạy học” trong Hội thi nghiệp vụ sư phạm giới của Khoa Sư phạm từ trước tới nay. Nên sinh viên có kỹ năng làm ĐDDH ngoài nhu cầu học tốt học phần

Rèn luyện nghiệp vụ Sư phạm thường xuyên ra còn sẵn sàng đề than gia hội thi đạt kết quả cao.

2.2. Gợi ý một số đồ dùng dạy học SV có thể làm

2.2.1. Một số lưu ý khi làm đồ dùng dạy học

Đồ ĐDDH tự làm có khả năng ứng dụng cao, phục vụ hiệu quả cho việc giảng dạy, khi làm cần lưu ý:

- Tìm hiểu chương trình, nội dung môn học hoặc chủ đề (bài học) để có định hướng về ĐDDH cần làm.

- Hình thành ý tưởng về ĐDDH một cách chi tiết.

- Phác thảo hoặc trao đổi ý tưởng về ĐDDH đó với mọi người (nhóm hoặc cả lớp)

- Tìm mối liên hệ của ĐDDH với nội dung các bài học khác, môn học khác để tăng khả năng sử dụng của ĐDDH ở nhiều bài học, môn học khác nhau.

- Dự kiến nguyên vật liệu: ưu tiên những nguyên vật liệu có sẵn ở địa phương, dễ tìm, ...

2.2.2. Gợi ý một số sản phẩm tự làm trong các môn học ở tiểu học

Tự làm đồ dùng dạy học môn Tiếng Việt.

- ❖ Thẻ trắc nghiệm (có thể dùng cho tất cả các môn học)

- Dùng trong việc ôn tập hay kiểm tra, đánh giá HS với hình thức câu hỏi trắc nghiệm

- Cách thực hiện: GV hướng dẫn HS cắt và dán các con chữ: **Đ - S, A - B - C - D** (nên mỗi con chữ có một màu khác nhau). Sau đó dán vào thẻ.

- Sau khi hoàn thành, HS tự sử dụng và bảo quản.

- ❖ Suu tầm mẫu vật: Một số vật phẩm văn hóa tiêu biểu của địa phương: sản phẩm thêu, đan, mẫu hoa văn, chiếu, nhạc cụ dân tộc, mô hình chùa tháp, nhà rông, ...

- ❖ Vẽ tranh: Vẽ tranh minh họa theo nội dung bài học hoặc phóng to những tranh trong Sách giáo khoa.

- ❖ Việc thu nhỏ, phóng to tranh có thể sử dụng các phương pháp: Kẻ ô vuông; Thu, phóng tranh, ảnh bằng máy photocopy

Tự làm đồ dùng dạy học môn Toán

Suu tầm mẫu vật: Một số loại dụng cụ như chai, lọ, ca, can nhựa, ..., các loại bao bì hình lập phương, hình hộp chữ nhật, ... khay nhựa, vỏ hộp có nhiều màu sắc để có thể cắt thành các hình vuông, hình chữ nhật, hình tam giác, ...

Thiết kế các bảng tổng hợp: Bảng nhân, bảng chia, bảng đơn vị đo...

Tự làm đồ dùng dạy học môn Tự nhiên và Xã hội, môn Khoa học

- Dùng trong dạy học, tổ chức trò chơi môn Tự nhiên và xã hội, môn Khoa học

- Cách thực hiện: Giáo viên vẽ tranh, hướng dẫn học sinh tô màu (học sinh lớp 4, 5 giáo viên có thể

hướng dẫn cho học sinh tự vẽ và tô màu). Đối với các con thú, học sinh có thể tự sưu tầm (từ báo, ảnh) hay vẽ tùy ý;

- Sưu tầm tranh ảnh: trên báo chí, báo ảnh, bưu ảnh, lịch, ...

- ❖ Tự làm mô hình:

- Dùng giấy, vải lụa, ni lông, dây thép, dây đồng tạo thành hoa, lá.

- Dùng đất sét, thạch cao nặn các con vật, các loại quả, củ.

- Dùng các loại giấy thấm nước bôi trên khuôn mẫu hoặc lên vật thực tạo thành mô hình các loại quả, củ, con vật, đồ vật, ...

- Dùng gỗ mềm, nhựa xốp, ... gọt thành các loại củ, quả, ...

- ❖ Có thể sưu tầm các loại mô hình có sẵn ở đồ chơi trẻ em như: hoa bằng nhựa, vải ni lông, sành sứ, mô hình máy bay, ô tô, tàu hỏa, máy điện thoại, ...

2.3. Một số biện pháp rèn kỹ năng làm đồ dùng dạy học cho sinh viên ngành Giáo dục tiểu học

2.3.1. Hình thành ở sinh viên một số kiến thức cơ bản về đồ dùng dạy học tự làm

Đồ dùng dạy học tự làm có thể do GV hoặc học sinh sưu tầm, tích lũy hay thiết kế hoặc tự tay chế tạo. Thông thường để tạo ra một vật trước hết cần có ý tưởng. Chẳng hạn làm ra để phục vụ mục đích gì? Hình dáng và cấu tạo của vật đó ra sao? Nên được chế tạo từ những vật liệu gì?... Xuất phát từ các câu hỏi ấy sẽ lên ý tưởng để thiết kế và chế tạo vật đó.

ĐDDH tự làm rất phong phú và đa dạng. Có thể là: tranh ảnh tự vẽ; mẫu vật tự ngâm, tự ép; sơ đồ, bảng tổng kết kiến thức, các dụng cụ thí nghiệm tự làm hoặc có thể là phiếu học tập... Cùng một phương tiện dạy học cho dù đó là đơn giản, quen thuộc hay là phương tiện hiện đại, đắt tiền đến đâu song tùy theo cách sử dụng của giáo viên mà phương tiện dạy học đó có những vai trò khác nhau như: minh họa kiến thức, rèn luyện kỹ năng thực hành hoặc giữ vai trò là nguồn gốc của kiến thức.

2.3.2. Xây dựng quy trình làm đồ dùng dạy học

- Khi trình bày ý tưởng về một đồ dùng dạy học cần trình bày được các vấn đề:

- 1/ Tên thiết bị dạy học

- 2/ Mục đích sử dụng

- 3/ Cấu tạo của đồ dùng (được làm bằng nguyên liệu gì, gồm các thành phần nào...)

- 4/ Cách sử dụng

- Một số tiêu chí đánh giá đồ dùng dạy học tự làm:

- 1/Tính khoa học: đây là tiêu chí cơ bản để đánh giá ĐDDH tự làm, được hiểu là:

- Phải đảm bảo tính chính xác, có thể giải quyết được chương trình dạy học đề ra.

- Góp phần đổi mới phương pháp dạy học chứ không đơn thuần chỉ minh họa cho bài giảng.

2/ Tính sự phạm:

- Tạo ra chỗ dựa trực quan cho tư duy, bổ sung vốn hiểu biết để giúp học sinh tiếp thu kiến thức hiệu quả.

- Phản ánh rõ dấu hiệu bản chất của nội dung dạy học.

- Dùng được cho nhiều bài học.

3/ Tính tiện lợi: Dễ dùng, dễ thao tác và ít tốn kém chi phí.

4/ Tính thẩm mỹ: Đẹp, bền, gây cảm giác hứng thú cho cả người dạy và người học.

2.3.3. *Tham khảo đồ dùng dạy học tự làm từ nhiều nguồn*

- Tham khảo sản phẩm đồ dùng dạy học tự làm của SV các khóa trước trong các hội thi “Nghệ thuật sư phạm giỏi”. Hàng năm, khoa Sư phạm đều tổ chức hội thi Nghệ thuật sư phạm giỏi, trong hội thi có phần thi “Làm đồ dùng dạy học”. Đây chính là cơ hội cho sinh viên các khóa sau có thể đến trực tiếp quan sát những sản phẩm của hội thi và tự rút kinh nghiệm cho bản thân. Bên cạnh đó, giảng viên có thể sưu tầm những hình ảnh đạt giải từ các năm để giới thiệu đến sinh viên tham khảo.

- Khuyến khích SV tham quan, học hỏi từ các hội thi “Làm đồ dùng dạy học” cấp huyện, tỉnh của các đơn vị giáo dục huyện, thị. Ở trường tiểu học, hằng năm nhà trường đều có tổ chức thi *Làm đồ dùng dạy học* để lựa chọn những sản phẩm tiêu biểu tham gia thi cấp huyện. Ở hội thi *Làm đồ dùng dạy học* cấp huyện sẽ tiếp tục lựa chọn sản phẩm đạt giải tham dự ở hội thi cấp tỉnh. Nhân những cơ hội này, khuyến khích sinh viên có điều kiện tham quan trưng bày sản phẩm đồ dùng dạy học dự thi. Từ đó, SV được mở mang tầm mắt và học hỏi từ thực tiễn rất nhiều điều hữu ích.

- Để phục vụ cho việc làm đồ dùng dạy học, SV cần tham khảo thêm các nguồn khác như các tài liệu hướng dẫn, Internet, ...

2.3.4. *Tạo động lực cho sinh viên hứng thú với việc thực hành làm đồ dùng dạy học*

Giúp SV thấy được mối liên hệ giữa đồ dùng dạy học với nội dung dạy học, từ đó việc lên ý tưởng thiết kế ĐDDH cũng trở nên nhẹ nhàng và khoa học hơn. Nghiên cứu kỹ nội dung bài học để xác định đồ dùng dạy học nào cần phải sử dụng, sử dụng với mục đích gì (dẫn dắt kiến thức mới hay minh họa, hệ thống hóa kiến thức...).

Trong phần thực hành làm đồ dùng dạy học, khuyến khích sinh viên làm sản phẩm đảm bảo chất lượng, mang tính ứng dụng cao bằng hình thức tổ chức hội thi *Làm đồ dùng dạy học “cấp lớp”*. Hình thức này góp phần giúp SV hứng thú tham gia làm đồ dùng dạy học bằng sự tích cực, sáng tạo. Đây cũng là cơ sở giúp SV rèn kỹ năng để chuẩn bị cho hội thi *Nghệ thuật sư phạm giỏi* do khoa tổ chức hàng năm.

Đối với những sản phẩm đồ dùng dạy học tự làm tự làm, SV bảo quản để ứng dụng vào hoạt động tập giảng của cá nhân, nhóm trong phần *Thực hành tập giảng cùng học phần*. Hoặc có thể sử dụng tập giảng trong các học phần liên quan như phương pháp dạy học Toán, Tiếng Việt, Đạo đức, Tự nhiên và Xã hội... để SV có thể tự rút ra những kinh nghiệm hoặc có sự điều chỉnh cho đồ dùng dạy học của mình hoàn thiện hơn.

3. Kết luận

Sự đa dạng, đẹp, hấp dẫn về hình thức và chất lượng về nội dung của các đồ dùng dạy học do chính tay mình làm ra đã giúp cho các bạn SV càng thêm yêu nghề mình đã chọn. Đặc biệt hơn đó là nhiều sản phẩm được tận dụng từ những nguyên liệu dễ kiếm trong cuộc sống sinh hoạt hằng ngày như ống nhựa, bóng đèn cháy, tre, đá, linh kiện máy vi tính hỏng, vỏ lon, chai nhựa,... Để có được các sản phẩm chất lượng cần có sự đầu tư nhất định. Cụ thể là thiết kế phù hợp với tâm sinh lý lứa tuổi, có tác dụng rèn luyện kỹ năng, mang tính giáo dục cao, góp phần đổi mới phương pháp dạy học theo định hướng phát huy tính tích cực, chủ động, sáng tạo cho người học, nâng cao hơn chất lượng giáo dục trong các nhà trường... Vì vậy, việc rèn luyện kỹ năng làm đồ dùng dạy học cho SV ngành Giáo dục tiểu học là góp phần hình thành nên một giáo viên tiểu học giỏi ở tương lai gần.

Tài liệu tham khảo

[1] Dương Giáng Thiên Hương (Chủ biên), Vũ Thị Lan Anh, Ngô Vũ Thu Hằng, Quán Hà Hưng, Nguyễn Thị Phương (2017). *Giáo trình rèn luyện nghiệp vụ sư phạm tiểu học*. NXB Đại học sư phạm. Hà Nội

[2] Nguyễn Thị Thân (Chủ biên), Nguyễn Thượng Giao, Đào Thị Hồng, Nguyễn Thị Hương, Nguyễn Tuyết Nga (2018). *Giáo trình Phương pháp dạy học các môn về Tự nhiên và xã hội*. NXB Đại học sư phạm. Hà Nội

[3] Bộ Giáo dục và Đào tạo (2021); *Thông tư số 37/2021/TT-BGDĐT ngày 30/12/2021. Thông tư ban hành Danh mục thiết bị dạy học tối thiểu cấp Tiểu học*. Hà Nội